

En de Sint leefde nog lang en gelukkig

Over de televisiehistorische ontwikkeling van de Sinterklaasintocht

Naam	Wendy Ruitenberg
Studentnummer	3368475
Docent	André van der Velden
Datum	1 februari 2013

Voorwoord

Voor u ligt mijn eindwerkstuk over de televisiehistorische ontwikkeling van de Sinterklaasintocht. Dit eindwerkstuk had zonder hulp van een aantal personen nooit tot stand kunnen komen. Daarom bedank ik als eerste André van der Velden voor zijn enthousiasme en ondersteuning bij dit onderzoek. Ook dank aan iedereen van het SINTERKLAASJOURNAAL voor de inspiratie voor het onderwerp.

Natuurlijk bedank ik ook Dave en mijn ouders voor hun geduld en vertrouwen. En mijn oma, omdat ik van haar het boek *Sinterklaas bestaat!* van Bram van der Vlugt cadeau kreeg. Speciale dank gaat tenslotte nog uit naar Huub en Nina die, zonder dat ze het doorhadden, mij enorm motiveerden door in januari nog steeds Sinterklaasliedjes te zingen.

Laat ik besluiten met een citaat van Erik van Muiswinkel, de huidige Hoofdpiet: "En de Sint, hij overleeft ons allemaal."¹

Wendy Ruitenberg
Hoogkarspel, 2013.

---

¹ Peter Smit, *Het gouden boek van Sinterklaas. 50 jaar Sinterklaas intochten* (Amsterdam: Rubinstein, 2005), 89.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. De intocht van Sinterklaas als actualiteit	6
2. Structuren van een televisienarratief	7
3. Het sprookje op televisie	10
4. Aart Staartjes en het sprookje	13
5. Een nieuwe Sinterklaas	16
6. Na "Meneer Aart"	20
Conclusie	22
Bibliografie	23
Bijlage 1 – Morfologie van Vladimir Propp	25

Inleiding

In oktober 2012 bracht Bram van der Vlugt, de man die 25 jaar lang Sinterklaas op televisie heeft gespeeld, het boek *Sinterklaas Bestaat!* uit. Hierin vertelt hij verschillende verhalen over zijn jaren als Sinterklaas. Of, zoals hij het zelf verwoordt, de jaren als "vaste raadgever van Sinterklaas in televisieaangelegenheden."² Een van de dingen die hij omschrijft is de interactie met Aart Staartjes als presentator van de intocht. Zo begroette Aart tijdens een van de intochten de Sint met een kus. Iets waar veel mensen nu nog steeds schande van spreken.³ Deze anekdote is tekenend voor de manier waarop Staartjes met de intocht omging, al vanaf 1982, toen hem werd gevraagd of hij de intocht op televisie niet wat op kon peppen.⁴

In verschillende publicaties over de narratieven van televisieprogramma's wordt verondersteld dat elk televisienarratief werkt volgens een bepaalde structuur, een achterliggende formule.⁵ Door de structuur te onderzoeken, kunnen de patronen van televisienarratieven worden geïdentificeerd.⁶ Ook de intocht van Sinterklaas heeft dus een achterliggende structuur. Uit de anekdote van Bram van der Vlugt kan worden opgemaakt dat Aart Staartjes iets nieuws bracht naar de Sinterklaasintocht. Hierdoor zou de vraag gesteld kunnen worden of met de komst van Aart Staartjes de formule van de Sinterklaasintocht veranderde, en zo ja, op welke manier dit dan gebeurde.

Door het stellen van deze vraag ontstaan er nieuwe inzichten in de televisiehistorische ontwikkeling van Sinterklaasintocht. Het is namelijk opvallend dat er op wetenschappelijk gebied eigenlijk niets is gepubliceerd over de ontwikkeling van de Sinterklaasintocht. Wel is er een aantal populaire publicaties over de Sinterklaasintochten, zoals *Het gouden boek van Sinterklaas. 50 jaar Sinterklaas intochten* van Peter Smit.⁷ Wetenschappelijke publicaties over Sinterklaas zijn vrijwel allemaal geschreven vanuit een

---

² Bram van der Vlugt, *Sinterklaas Bestaat!* (Rotterdam: Lemniscaat, 2012), 9.

³ Ibidem, 102.

⁴ Sietse van der Hoek, *Meneer Aart. Leven en werken van de man die geen kindervriend wil heten* (Amsterdam: L.J. Veen, 2002), 28.

⁵ Sarah Kozloff, "Narrative Theory and Television," in *Channels of Discourse, Reassembled*, red. Robert C. Allen (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1992), 72.

⁶ Michael J. Porter et al., "Re(de)fining Narrative Events: Examining Television Narrative Structure," *Journal of Popular Film and Television* 30(1) (2002): 23.

⁷ Smit, 19.

cultureel antropologisch, pedagogisch of kunsthistorisch perspectief.⁸ Ook heeft Rita Ghesquiere een onderzoek gedaan naar de rol van Sint Nicolaas in de kinderliteratuur.⁹ Juist een onderzoek naar de televisiehistorische ontwikkeling van de Sinterklaasintocht is dus een welkome toevoeging, want Sinterklaas leeft meer dan ooit via de televisie.

In dit onderzoek zal dus geanalyseerd worden welke ontwikkeling de Sinterklaasintocht op televisie heeft doorgemaakt. Centraal hierbij staat de structuralistische theorie van Vladimir Propp over de morfologie van een sprookje. Presentator Aart Staartjes stelde namelijk ooit dat de intocht moet worden opgevoerd als een sprookje.¹⁰ In hoeverre dit ook daadwerkelijk vorm heeft gekregen, zal blijken uit de analyse van de intochten door de jaren heen.

Na een korte inleiding op de Sinterklaasintochten op televisie aan de hand van de intocht van 1964, zal worden toegelicht op welke manier de structuralistische theorie van Vladimir Propp kan worden toegepast op een televisienarratief. Vervolgens worden aan de hand van de morfologie van Propp verschillende intochten geanalyseerd. Na het analyseren van intochten uit de beginperiode van Aart Staartjes, de periode waarin Bram van der Vlugt Sinterklaas werd en de periode na Staartjes, zal kunnen worden geconcludeerd dat de intocht door de jaren heen inderdaad steeds meer de vorm van een sprookje heeft aangenomen.

---

⁸ Willem Koops, Madelon Pieper en Eugenie Boer, red., *Sinterklaas verklaard* (Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2009).

⁹ Rita Ghesquiere, *Van Nicolaas van Myra tot Sinterklaas. De kracht van een verhaal* (Leuven: Davidsfonds, 1989), 142.

¹⁰ Hoek, 28

1. De intocht van Sinterklaas als actualiteit

De viering van het Sinterklaasfeest zoals we het nu kennen, heeft zijn vaste vorm gekregen rond 1850, toen de leraar Jan Schenkman het boekje *Sinterklaasje, kom maar binnen met je knecht* uitbracht. Veel elementen uit dit boekje, zoals de zwarte knecht, de stoomboot, het bezoek van Sinterklaas aan de school en het strooien met snoepgoed zijn hiervan nog steeds actueel.¹¹ Dat Sinterklaas aankomt uit Spanje is ook een traditie die is ontstaan vanuit dit prentenboek. In dit betreffende boekje bestond de aankomst uit Spanje uit een plechtige intocht in de stad.¹²

Dit idee over de intocht is meer dan honderd jaar later nog steeds van toepassing op een van de eerste Sinterklaasintochten op televisie. Bij de intocht in Hoorn in 1964 zijn veel dingen te ontdekken die erop wijzen dat het een plechtige aangelegenheid was. Zo zat de Sint met één Zwarte Piet op een soort podium als troon en keken ze naar een lange optocht van kinderen. In de optocht kwam er een fanfare langs, kinderen die waren verkleed en kinderen te paard. De verslaggevers versloegen de intocht alsof het een reportage rondom Koninginnedag betrof. Ze interviewden mensen aan de kade, en vertelden vooral precies wat er allemaal gebeurde en te zien was.

Ben Klokman was tijdens de eerste jaren van de Sinterklaasintocht op televisie coördinator van de intocht bij de NTS. In deze beginjaren van de intocht, in de jaren zestig en zeventig, werd de intocht vaak gepresenteerd door Mies Bouwman, maar soms door andere presentatoren zoals Wieteke van Dort of Ageeth Scherphuis. Klokman benadrukte het idee van een plechtige intocht, waarvan verslag werd gedaan alsof het een koninklijke gebeurtenis betrof. Over de manieren van presenteren van Mies Bouwman, zei Klokman in het boek van Peter Smit: "Mies had een gezellige toon, maar ze bracht de intocht als actualiteit. Dat is bij Aart Staartjes anders geworden. Die maakte er geleidelijk een show van met een verhaal erin."¹³

Aart Staartjes werd dus door de NOS gevraagd om de Sinterklaasintocht wat op te peppen. Staartjes vertelde hierover: "Het was toentertijd een soort verslag als van een koninklijke rijtoer. Alexander en Máxima bezoeken Zutphen, zoiets. [...] Sinterklaas en Piet die alleen een beetje zwaaien naar het publiek – dat was het ongeveer."¹⁴ Daarom stelde

---

¹¹ Koops, Pieper en Boer, 27.

¹² John Helsloot, "Sinterklaas en nationale cultuur in Nederland," *Skript* 24(4) (2002): 59.

¹³ Smit, 19.

¹⁴ Hoek, 28.

Staartjes als doelstelling om van de intocht een sprookje te maken. Op welke manier Staartjes de intocht veranderde in een sprookje, zal hieronder worden onderzocht in de paragrafen 4 en 5. Daarvoor is het eerst nodig om te onderzoeken welke criteria van belang zijn om vast te stellen of de Sinterklaasintocht als een sprookje kan worden gezien.

2. Structuren van een televisienarratief

In de verschillende theorieën die er bestaan rondom het idee van een narratief, is een belangrijke rol weggelegd voor de structuralistische theorieën van onder andere Claude Lévi-Strauss en Roland Barthes. Het achterliggende idee van het structuralisme houdt in dat elk narratief een achterliggende, vaste structuur heeft. Structuralistische narratieve theorieën onderzoeken deze structuur en niet in hoeverre de representatie van de werkelijkheid in een bepaald narratief accuraat is.¹⁵ Veel structuralistische theorieën zijn ontstaan vanuit bijvoorbeeld de antropologie (Lévi-Strauss) of de semiotiek (Barthes), maar werden later ook toegepast binnen de film- en televisiewetenschappen.¹⁶ In het boek *Television Culture* van John Fiske worden verschillende structuralistische theorieën gebruikt om iets te zeggen over het narratief van televisieseries.¹⁷

Een van de theorieën die Fiske bespreekt, is Propps morfologie van een sprookje. Deze theorie is in 1928 bedacht door de Russische literatuurwetenschapper Vladimir Propp, die honderd verschillende Russische sprookjes analyseerde en daar een vaste narratieve structuur in ontdekte.¹⁸ Zo herleidde Propp 31 verschillende functies in een verhaal, die zijn onderverdeeld in zes verschillende fases.¹⁹ Deze fases zijn de voorbereiding, complicatie, overdracht, strijd, terugkeer en erkenning. In de voorbereidende fase wordt het verhaal in zeven verhaalfuncties geïntroduceerd. Er wordt duidelijk wie de held is en in de tweede verhaalfunctie wordt de held een verbod of regel opgelegd. In de fase van de complicatie doet de schurk in verhaalfunctie 8 een familielid van de held kwaad, waardoor de held op pad wordt gestuurd om dit op te lossen in verhaalfunctie 9. In de fase van de overdracht krijgt de held hulp van een donor in de verhaalfuncties 12, 13 en 14 en bereikt de held in verhaalfunctie 15 de locatie van zijn missie.

---

¹⁵ John Fiske, *Television Culture* (Londen: Methuen, 1987), 131.

¹⁶ Ibidem, 135

¹⁷ Ibidem, 128-148.

¹⁸ Ibidem, 135.

¹⁹ Zie bijlage 1 voor een uitgebreid overzicht van deze verhaalfuncties en de karakterrollen.

Vervolgens vindt er bij verhaalfunctie 16 een direct gevecht plaats tussen de held en de schurk, en wordt de held in verhaalfunctie 18 verslagen. In de fase van de terugkeer zit onder andere verhaalfunctie 23 waarin de held thuiskomt, maar niet wordt herkend. In de afsluitende fase van de erkenning komt uiteindelijk alles goed. In 31^e en laatste verhaalfunctie trouwt de held dan ook met de prinses en leven ze nog lang en gelukkig.²⁰ De functies van een verhaal volgen elkaar volgens Propp altijd in dezelfde volgorde op, hoewel niet in elk narratief elke functie aanwezig hoeft te zijn.²¹

Naast de verhaalfuncties formuleerde Propp ook zeven verschillende karakterrollen. Deze karakterrollen zijn niet belangrijk als individuele personen, maar de functie die het karakter binnen het narratief heeft is van belang.²² Binnen de verhaalfuncties vindt er interactie plaats tussen de functies van de verschillende karakterrollen.²³ Er is in een narratief natuurlijk een held, die op zoek gaat naar iets of ergens het slachtoffer van is. De held wordt op pad gestuurd door de drager van de boodschap. Tijdens zijn missie wordt de held bijgestaan door een helper, en ontvangt hij van een donor een magische eigenschap of een hulpmiddel. De prinses en haar vader belichamen degene naar wie in het verhaal wordt gezocht en die bijvoorbeeld erkent en straft. Tegenover de held staat de schurk. Soms kan er ook sprake zijn van een valse held, die valse aanspraken maakt. In bepaalde gevallen kan deze valse held samenvallen met de schurk.²⁴ Binnen het narratief kan het zo zijn dat een bepaalde karakterrol kan door verschillende personages kan worden vervuld.²⁵

In *Television Cultures* analyseert John Fiske een aflevering van de sciencefictionserie BIONIC WOMAN aan de hand van de theorie van Propp.²⁶ Hetzelfde doet Roger Silverstone in "An Approach to the Structural Analysis of the Television Message", waarin hij het televisieprogramma INTIMATE STRANGERS analyseert volgens onder andere het schema van Propp.²⁷ Deze analyses dienen in dit onderzoek als voorbeeld om te onderzoeken in

---

²⁰ Ibidem, 135-136.

²¹ Ibidem, 137.

²² Ibidem.

²³ Chris Vos, *Bewegend verleden. Inleiding in de analyse van film en televisieprogramma's* (Amsterdam: Boom, 2004), 101.

²⁴ Fiske, 137. Vos, 100.

²⁵ Fiske, 137.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Roger Silverstone, "An Approach to the Structural Analysis of the Television Message," *Screen* 17(2) (1976): 9-40.

hoeverre in de door Aart Staartjes verslagen Sinterklaasintochten de door Propp geïdentificeerde verhaalfuncties en karakterrollen aanwijsbaar zijn.

De conclusie die Fiske trekt na zijn analyse van *BIONIC WOMAN*, is dat het narratief in een televisieprogramma zich min of meer precies conformeert aan de structuur van Propp. Fiske merkt hierbij echter wel op dat "some functions are more emphasized in television narrative than others."²⁸ Het gedeelte van de strijd is bijvoorbeeld erg uitgebreid, terwijl de terugkeer en de erkenning zijn meestal erg kort zijn.²⁹ Maar al met al geldt: "the structure underlies the typical television narrative with remarkable consistence."³⁰

Een andere theorie die Fiske in *Television Culture* behandelt is Todorovs model van een narratief.³¹ Bij deze theorie stelt Todorov dat er bij het begin van een narratief altijd sprake is van een evenwicht, dat vervolgens ergens door wordt verstoord. Deze verstoring wordt uiteindelijk opgelost, waarna er weer sprake is van een nieuw evenwicht. Dit nieuwe evenwicht is echter altijd net iets anders dan het evenwicht van de beginsituatie.³² Fiske toont aan dat verschillende functies uit het schema van Propp passen binnen dit idee van Todorov. Zo zorgen de gebeurtenissen in de fases "voorbereiding" en "complicatie" voor de verstoring van het evenwicht, en in de fases "overdracht" en "strijd" vecht de held tegen de krachten die de verstoring in gang hebben gezet.³³

Fiske stelt dus dat de structuren uit de narratieve theorieën van onder andere Vladimir Propp goed passen op televisienarratieven. Juist omdat de theorie van Propp is ontstaan uit volksverhalen waarbij de nadruk ligt op algemene structuren, past zijn theorie bij het medium televisie met zijn simpele en herhalende structuren.³⁴ Wel maakt Fiske hierbij de opmerking dat oude volksverhalen zich hebben ontwikkeld in homogene, gesloten gemeenschappen, terwijl televisienarratieven populair moeten kunnen zijn in heterogene gemeenschappen en bij publiek met verschillende interesses en ervaringen: "So television narrative must be more open and multiple than the singular folk narrative with its comparatively tight closure."³⁵

---

²⁸ Fiske, 137.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem, 138.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem, 139.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem, 148.

³⁵ Ibidem.

Nu duidelijk is geworden hoe de structuur van televisienarratieven is opgebouwd, is de volgende stap het onderzoeken van op welke manier en in hoeverre deze theorieën toe te passen zijn bij de analyse van de Sinterklaasintocht als sprookje.

3. Het sprookje op televisie

Jack Zipes, een Amerikaanse literatuur- en filmwetenschapper, beschrijft in zijn werk *The Enchanted Screen: The Unknown History of Fairy-Tale Films* uit 2011 de geschiedenis van de sprookjesfilm als genre. Ook analyseert hij in dit werk verschillende adaptaties en bewerkingen van bekende, oude sprookjes, maar ook van moderne sprookjes. Hij stelt dat sprookjes "laid the groundwork for classical European films, especially the melodramas."³⁶ En hoewel er veel schema's en patronen zijn om naar films te kijken, fungeert de morfologie van Propp "as a model for the commercial Hollywood films, Early European melodramas and te Disneyfied fairy-tale films."³⁷ Hoewel Zipes zich in zijn boek specifiek richt op films, is zijn bevinding over de invloed van Propp goed bruikbaar om te analyseren op welke manier de Sinterklaasintocht het model van het sprookje volgt. Door de bevinding van Zipes wordt het gebruik van Propps oude morfologie gelegitimeerd.

Wanneer de verhaalfuncties en karakterrollen van Propp zouden passen op de intocht van Sinterklaas, zou dus gezegd kunnen worden dat de intocht inderdaad de vorm heeft van een sprookje. Fiske benadrukte echter al dat narratieve structuren van televisieprogramma's meer open zijn dan de oude sprookjes.³⁸ Ook Michael Porter, Deborah Larson, Allison Harthcock en Kelly Berg Nellis benadrukken in een recente studie naar de narratieve structuur van televisieprogramma's dat "television's narratives present a special case compared with other narrative structures."³⁹ Om de narratieve structuren van televisie te kunnen analyseren, hebben Porter et al. het *Scene Function Model* ontwikkeld.⁴⁰

Het Scene Function Model gaat uit van het onderscheid tussen *kernels* en *satellites* dat in de jaren '70 werd gemaakt door de narratieve theoreticus Seymour Chatman. Een kernel is een gebeurtenis die belangrijk is voor de

---

³⁶ Jack Zipes, *The Enchanted Screen: The Unknown History of Fairy-Tale Films* (New York: Routledge, 2011), 21.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Fiske, 148.

³⁹ Porter et al., 23.

⁴⁰ Ibidem, 25.

ontwikkeling van het narratief. Als een kernel verandert, verandert daarmee ook het verloop van het verhaal. Een satellite is daarentegen een minder belangrijke gebeurtenis die bijvoorbeeld achtergrondinformatie levert en zorgt voor een verrijking van het verhaal. Als een satellite wordt veranderd of verwijderd, blijft de oorspronkelijke verhaallijn intact.⁴¹ Dit onderscheid tussen kernels en satellites wordt door Porter et al. gecombineerd met de verschillende functies die een scène kan hebben. Zij stellen: "A television scene will primarily do one of two things: (a) present a major event in the progression of the story (a kernel scene) or (b) present interesting but not necessarily vital information for the story to move forward (a satellite scene)."⁴²

Een combinatie tussen het Scene Function Model en de morfologie van Propp helpt in dit onderzoek om erachter te komen of de Sinterklaasintocht kan worden bestempeld als een sprookje. Als de verhaalfuncties van Propp die zijn te herkennen in de intocht horen bij de kernel scènes van de intocht, zou dit de toepassing van Propps morfologie versterken. Het wordt dan sterker dat de intocht inderdaad als sprookje kan worden gezien, omdat juist de belangrijke scènes van de Sinterklaasintocht kenmerken van het sprookje bevatten.

Filmwetenschapper David Bordwell uitte eind jaren '80 in zijn artikel "Appropriations and Improprieties: Problems in the Morphology of Film Narrative" kritiek op de toepassing van Proppiaanse theorieën op filmnarratieven. Bordwell noemt in zijn artikel verschillende redenen waarom Propps methode niet gebruikt kan worden om de onderliggende structuur van een narratief in cinema of andere media zichtbaar te maken.⁴³ Bordwells argumenten pleiten tegen een analyse van films volgens de morfologie van Propp, maar ze zouden ook kunnen gelden om af te zien van een Proppiaanse analyse van een televisiedrama. Daarom is het goed om te onderzoeken in hoeverre de argumenten van Bordwell een analyse van de Sinterklaasintochten volgens het schema van Propp tegen zouden kunnen houden.

Een van de redenen die Bordwell geeft tegen een analyse volgens Propps schema, is dat Propp zich met zijn schema specifiek richt op de

---

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ David Bordwell, "Appropriations and Improprieties: Problems in the Morphology of Film Narrative," *Cinema Journal* 27(3) (1988): 6.

structuur van sprookjes.⁴⁴ Door filmwetenschappers wordt het schema van Propp echter uit zijn context van het sprookje gehaald om het vervolgens op allerlei genres toe te passen.⁴⁵ Doordat het schema wordt toegepast op allerlei verschillende genres, verliest het zijn kracht: "If we make Propp succesfull in describing most or all narrative structures, then he fails to distinguish the wondertale as a genre. He cannot succeed in both."⁴⁶

Jack Zipes stelt in zijn recente publicatie echter dat het een schande is dat Bordwell niet erkent hoe groot de invloed van de tradities van sprookjes is op het narratief van films.⁴⁷ De opmerking van Bordwell dat Propps schema niet kan worden toegepast op zowel sprookjes als andere genres, wordt hierdoor teniet gedaan. Filmnarratieven zijn namelijk beïnvloed door oude sprookjes, en daardoor zou Propps morfologie er juist wel in moeten slagen om zowel het sprookje als andere narratieven die zijn beïnvloed door oude sprookjes, te beschrijven. Ook zou geconcludeerd kunnen worden dat wanneer wordt onderzocht in hoeverre de Sinterklaasintocht voldoet aan de kenmerken van een sprookje, het schema van Propp niet uit de context wordt gehaald om het vervolgens op een willekeurig genre toe te passen. In dit geval wordt Propps schema juist toegepast om vanuit de context van het sprookje naar de Sinterklaasintocht te kijken.

Bij de analyse van narratieven in film aan de hand van Propps schema, is Bordwell het ook niet eens met de metaforische interpretaties van gebeurtenissen die in het sprookje letterlijk zijn. Zo vat Wollen in zijn analyse van *NORTH BY NORTHWEST* het feit dat de hoofdpersoon wordt getreiterd door zijn moeder omdat ze niet wil dat haar zoon drinkt, op als de functie waarin een verbod wordt opgelegd.⁴⁸ Volgens Bordwell is deze metaforische interpretatie echter niet de bedoeling, want "once we permit such metaphorical readings, there are no constraints on what we can do with Propps scheme."⁴⁹ Bordwell vindt dus dat Propps schema niet vrijer mag worden toegepast, hij vat het schema van Propp op als een strakke mal waarin iets precies moet passen.

Jack Zipes toont in *The Enchanted Screen* echter aan dat verhalen die niet lijnrecht binnen het schema van het sprookje passen, evengoed kunnen worden gezien als een sprookje. Als voorbeeld hiervan geeft hij de vroege

---

⁴⁴ Ibidem, 7.

⁴⁵ Ibidem, 5.

⁴⁶ Ibidem, 12.

⁴⁷ Zipes, 20.

⁴⁸ Bordwell, 13.

⁴⁹ Ibidem, 14.

korte films van George Méliès, die door Zipes wordt gezien als de uitvinder van het genre van de sprookjesfilm.⁵⁰ Méliès transformeerde voor zijn korte films vormen van *féeries*, zoals de reeds bestaande vaudeville en melodrama waarin de strijd tussen goed en kwaad centraal staat en bovennatuurlijke wezen aanwezig zijn, zodat ze bruikbaar werden voor cinema.⁵¹ Ook eigende hij zich voor zijn korte films oude sprookjes toe, waarbij hij alle bekende sprookjesmotieven en personages met elkaar mixte.⁵² Deze korte films van Méliès vallen volgens Zipes dus ook in de categorie van het sprookje. De publicatie van Jack Zipes nodigt zodoende uit om de achterliggende structuren van het sprookje, in tegenstelling tot Bordwell, wél ruimer en metaforisch op te vatten bij de analyse.

Met de bevindingen van Zipes, Porter et al. en de morfologie van Vladimir Propp in het achterhoofd, volgt in de volgende paragrafen een analyse van de Sinterklaasintochten onder leiding van Aart Staartjes.

4. Aart Staartjes en het sprookje

We zagen al dat Ben Klokman in een terugblik op de intochten van Sinterklaas op televisie stelde dat Aart Staartjes geleidelijk aan een show maakte van de intocht, met meer een verhaal erin. In een biografie over Aart Staartjes, zegt hij zelf het volgende over hoe hij de intocht zag:

Het is een sprookje, en dat moet je terughalen. En dat sprookje dan zo opvoeren dat het publiek mee gaat spelen. Zoals het ook gebeurt in de familie: het kind gelooft erin, en vader moeder, opa en oma spelen mee. Met veel overtuigingskracht. Zo moet je op tv het commentaar ook doen bij de Sinterklaasintocht: als een gelovige. En zorg voor onverwachte gebeurtenissen die spanning wekken. Piet die de weg kwijt is en dan oeffffffff, nog net op tijd in een bootje aan komt varen. Zoals we op Marken deden de eerste keer dat ik het commentaar deed en de artistieke leiding ervan had.⁵³

Als Aart Staartjes de intocht als een sprookje opvatte, zou dit betekenen dat de verhaalfuncties en karakterrollen van Propp van toepassing zouden moeten

---

⁵⁰ Zipes, 35.

⁵¹ Ibidem, 48.

⁵² Ibidem, 47-48.

⁵³ Hoek, 28.

zijn op de intochten vanaf het moment dat hij zich met de intocht bezig ging houden.

Op de intochten uit de periode vóór Aart Staartjes, waarvan de intocht in Hoorn uit 1964 een voorbeeld is, is Todorovs eenvoudigere structuur van een evenwicht, dat ergens door wordt verstoord, waarna er een nieuw evenwicht ontstaat, al van toepassing. De verstoring van het evenwicht is dan de aankomst van Sinterklaas an sich. Als de intocht voorbij is, is het evenwicht hersteld, met slechts de kleine verandering dat de Sint weer in Nederland is. Binnen dit narratief kan Sinterklaas dan worden gezien als de protagonist. Dit ligt in lijn met de opvatting van theaterwetenschapper Peter Eversmann, die stelt dat het Sinterklaasfeest kan worden gezien als een performance, waarin Sinterklaas een rol speelt als protagonist.⁵⁴ Dit basisnarratief is bij de intocht van 1982 niet anders dan bij die van 1964. Vanaf het moment dat Aart Staartjes de presentatie en artistieke leiding van de Sinterklaasintocht op zich nam, is er echter sprake van een subnarratief naast het basisnarratief. Juist in dit subnarratief zit de spanning die Staartjes benoemt in het boek van Sietse van der Hoek en zijn verschillende elementen te herkennen waardoor de intocht als een sprookje beschouwd kan worden.

Bij de intocht in Marken in 1982 werd de aandacht bijvoorbeeld gevestigd op een jonge Zwarte Piet die in een klein bootje ergens in Marken aanmeerde, en vervolgens met een grote zak met cadeaus door het stadje dwaalde. Toen hij vervolgens aanklopte bij Burny Bos, bleek dat hij speciaal vanuit Spanje was komen roeien omdat Sinterklaas de kleine cadeautjes voor in de schoenen was vergeten mee te nemen. Burny Bos bood vervolgens aan dat de Piet wel even bij hem thuis kon wachten op Sinterklaas, zodat hij aan de Sint kon vertellen dat hij de schoencadeautjes had meegenomen uit Spanje. Toen Sinterklaas dat hoorde, was hij erg blij dat het Sinterklaasfeest gewoon door kon gaan.

In dit narratief zijn elementen te herkennen die passen binnen Propps structuur. Zo begint het verhaal gelijk met de tweede fase, de complicatie. De jonge Zwarte Piet heeft namelijk geconcludeerd dat Sinterklaas de schoencadeautjes is vergeten en gaat daarom in een klein bootje op weg naar Nederland. Hierin is verhaalfunctie 8a te herkennen: een lid van de familie (Sinterklaas) heeft een gebrek of verlangt naar iets. Dit wordt gevolgd door verhaalfunctie 9 waarin dit verlangen of gebrek de held op zijn missie stuurt. Dat de Zwarte Piet op weg gaat naar Nederland, zit verwerkt in verhaalfunctie

---

⁵⁴ Peter Eversmann, "The Feast of Saint Nicholas in the Low Countries," in *Festivalising! Theatrical Events, Politics and Culture*, red. Temple Hauptfleisch et al. (Amsterdam: Rodopi, 2007), 281.

11: de held verlaat het huis. In de ontmoeting met Burny Bos, die zijn huis aanbiedt om te wachten, is verhaalfunctie 12 te herkennen waarin de held hulp ontvangt. Het hulpmiddel is in dit geval dan het huis van Burny Bos. Na deze hulp van Burny Bos wordt gelijk de sprong gemaakt naar de laatste verhaalfunctie: ze leefden nog lang en gelukkig.

In dit subnarratief heeft, in tegenstelling tot Sinterklaas in het basisnarratief, de jonge Zwarte Piet de rol van protagonist. Dat de Zwarte Pieten een steeds grotere rol krijgen, is in overeenstemming met een van de conclusies van Rita Ghesquiere in een onderzoek naar de rol van Sinterklaas en Zwarte Pieten in kinderliteratuur over de Sint.⁵⁵ Zij concludeert onder andere dat in fantasieverhalen over Sinterklaas de rol van de Sint verschuift van machtige wonderdoener naar verstrooide oude man.⁵⁶ Dit verlies van competentie wordt gecompenseerd door de steeds groter wordende rol van de Pieten.⁵⁷

Wat ook opvalt bij de analyse van de verschillende karakterrollen, is dat er bij de intocht geen sprake is van een fysieke schurk. Er is daarentegen wel een figuurlijke schurk in de vorm van een probleem. Doordat de schurk niet tastbaar is, vervallen de verhaalfuncties waarin de schurk probeert de held iets afhandig te maken waarin de held ongewild de schurk helpt in ieder geval in letterlijke zin. Dit is in overeenstemming met de conclusie die kon worden getrokken uit de publicatie van Jack Zipes, dat de achterliggende structuren van het sprookje ruimer kunnen worden opgevat. Door deze verhaalfuncties op een figuurlijke manier wel te herkennen, kan de morfologie van Propp op een ruimere manier worden toegepast op de Sinterklaasintocht.

Verschillende verhaalfuncties en karakterrollen uit de morfologie van Propp zijn dus terug te vinden in de intocht van 1982, maar nog wel op een minimaal niveau. Veel verhaalfuncties worden overgeslagen, waardoor de Sinterklaasintocht in Marken een stuk minder complicaties bevat dan oorspronkelijk zijn terug te vinden in Propps morfologie. Zo worden de fases van de strijd en terugkeer helemaal overgeslagen. Daarnaast zijn sommige verhaalfuncties slechts voor de helft te herkennen in de intocht. Zo hoort bij verhaalfunctie 12 oorspronkelijk niet alleen de hulp, maar ook de gebeurtenis dat de held wordt getest of aangevallen. In het geval van de intocht in Marken

---

⁵⁵ Binnen de kinderliteratuur maakt Ghesquiere een onderscheid tussen realistische verhalen, waarin de beleving van het kind centraal staan, en fantasieverhalen over de avonturen van Sinterklaas. Deze tweede categorie is interessant, omdat het te vergelijken is met de Sinterklaasintocht op televisie.

⁵⁶ Ghesquiere, 129.

⁵⁷ Ibidem, 142.

is er echter alleen sprake van de hulp aan de held, en niet van een test of aanval.

Het zal duidelijk zijn geworden dat een aantal kenmerken van Propps morfologie van het sprookje kunnen worden toegepast op de Sinterklaasintocht van 1982, met name binnen het subnarratief. Juist dit subnarratief bestaat echter alleen uit satellite scènes, ze kunnen worden weggelaten en dan verandert er niets aan de eigenlijke intocht. Het belangrijkste gedeelte van de intocht gaat over de aankomst van de stoomboot en de rijtoer van Sinterklaas door het stadje. Hierdoor is deze intocht voor een groot deel nog steeds te vergelijken met de intocht uit 1964, waarin de intocht als actualiteit werd gepresenteerd en er ook op een dusdanige manier verslag van werd gedaan. Het begin van een intocht met een sprookjesverhaal erin is in 1982 echter wel gemaakt. Met de komst van een nieuwe Sinterklaas in 1986 zou dat alleen maar sterker worden.

5. Een nieuwe Sinterklaas

Onder invloed van Aart Staartjes werd in het midden van de jaren tachtig besloten om te kiezen voor nieuwe acteurs voor Sinterklaas en de Hoofdpiet. Staartjes kon niet goed samenwerken met Adrie van Oorschot en Piet Römer, die volgens hem niet openstonden voor zijn nieuwe ideeën:

Adrie van Oirschot [sic], de Sinterklaas, en Piet Römer, de Hoofdpiet, verzetten zich met hand en tand tegen wat ik wou. Je hoeft ons niks te vertellen, we doen het al jaren – zo'n houding. [...] Vooral Piet Römer was erg dwars. Hij was al een keer niet op repetitie verschenen, kende ook zijn tekst niet goed.⁵⁸

Staatjes vroeg Frits Lambrechts als nieuwe Hoofdpiet en Bram van der Vlugt, met wie hij op de toneelschool had gezeten, als nieuwe Sinterklaas. De eerste intocht met Bram van der Vlugt als Sinterklaas (Lambrechts was toen al een aantal jaar Hoofdpiet) is qua structuur en verhaalfuncties nog vergelijkbaar met de intocht van 1982. Wel brengt Aart Staartjes meer spanning in het plechtige gedeelte door zinnen als "Maar volgens mij komt 'ie hier niet an. Ik heb hem nog nergens, nergens gezien." Het narratief van de intocht ontwikkelde zich met de komst van nieuwe acteurs in de jaren '90 echter nog

---

⁵⁸ Hoek, 30.

flink door. Dat de ingeslagen sprookjesweg sterker wordt, is bijvoorbeeld zichtbaar bij de intocht in Enkhuizen van 1997.

Deze Sinterklaasintocht begint niet meer met Aart Staartjes die zich afvraagt of de stoomboot wel of niet aan zal komen, maar met de Wegwijspiet, gespeeld door Michiel Kerbosch, ergens in een klein, onbekend haventje. Hij is daar met een aantal andere Pieten de aankomst van Sinterklaas aan het oefenen. Hij heeft echter een probleem want hij heeft geen blaaskapel en burgemeester, dus benoemt hij de Zwarte Pieten die bij hem zijn tot burgemeester, blaaskapel en zelfs een Piet tot paard. Vervolgens zoekt Aart vanuit zijn hokje waarin hij het commentaar verzorgt contact met de Wegwijspiet. Aart heeft op zijn locatie namelijk wel veel kinderen langs de kant van de weg staan, en twee blaaskapellen. Wegwijspiet zegt dan tegen Aart, die hij "Meneer Praatjes" noemt, dat Aart dan maar met de kinderen naar zijn haven toe moet komen, want hij weet zeker dat Sinterklaas in die haven aan zal komen. Hij gaat dan op een uitkijktorentje staan om te kijken of de stoomboot er al aankomt.

Deze gebeurtenissen passen allemaal in de fase van de voorbereiding van Propps schema. In de gebeurtenissen zijn de verhaalfuncties 1 en 2 te herkennen. De Wegwijspiet heeft namelijk zijn huis verlaten, en de regel die hem is opgelegd is dat hij moet zorgen dat Sinterklaas goed aankomt in Enkhuizen. In tegenstelling tot de oude sprookjes is de regel bij de intocht natuurlijk niet opgelegd door de oude koning en de prinses, maar door alle kinderen die staan te wachten op de kade. Dit komt overeen de bevindingen van Ghesquiere, die ontdekte dat kinderen in fantasieverhalen over Sinterklaas de rol van opdrachtgevers hebben. Zij zijn degenen die de held herinneren aan zijn opdracht.⁵⁹

In deze fase van de voorbereiding wordt binnen de morfologie van Propp ook de schurk geïntroduceerd. In de intocht van 1997 is dit, net als bij de eerdere intochten, geen fysieke schurk die daadwerkelijk acties uitvoert, maar is de schurk het niet-fysieke probleem van de boot die aan moet komen. Hierdoor vervallen de verhaalfuncties waarin de schurk expliciete acties uitvoert. In overeenstemming met de morfologie van Propp wordt in de voorbereidende fase dus de schurk, of het probleem, geïntroduceerd, maar in tegenstelling tot de morfologie, heeft het probleem een minder aanwezige rol omdat het geen daadwerkelijke acties heeft. Toch zijn er genoeg functies en rollen herkenbaar, en ook functies die van belang zijn voor de ontwikkeling

---

⁵⁹ Ghesquiere, 149.

van het narratief, om ook in dit geval te stellen dat de intocht veel kenmerken van een sprookje bevat.

Na de voorbereidende fase wordt er overgeschakeld naar de stoomboot, en vertelt de Hoofdpiet (in 1997 gespeeld door Erik Vogel) dat alles ontzettend goed gaat. Hij heeft echter één klein probleempje, want de Wegwijspiet is er niet, net als vorig jaar, en het jaar daarvoor.⁶⁰ Vanaf hier begint de fase van de complicatie. Als Aart Staartjes weer contact heeft met de Wegwijspiet, komen ze samen namelijk tot de ontdekking dat de stoomboot niet naar het kleine haventje vaart, maar dat hij rechtdoor gaat. Waarschijnlijk omdat de boot een "kapotte roerganger" heeft. Deze gebeurtenis valt samen met verhaalfunctie 8. Er is een gebrek, namelijk de stoomboot die niet de goede kant op gaat, en dat gebrek stuurt de held, in dit geval de Wegwijspiet, op zijn missie. De Wegwijspiet kondigt inderdaad aan dat hij op weg gaat naar Aart om de boot op te vangen.

Vervolgens komt de stoomboot de haven van Enkhuizen binnenvaren, waarmee er een stukje aanbreekt waarin het narratief niet verder gaat en de intocht gewoon weer even een plechtige aangelegenheid is. Zodra de boot heeft aangemeerd, springt de Hoofdpiet van de boot af en vraagt aan Aart Staartjes waar de Wegwijspiet is. Hij gaat hem zoeken om te helpen. Door deze gebeurtenis wordt duidelijk dat de Hoofdpiet de rol heeft van helper. Kenmerkend voor de helper is dat hij niet altijd gelijk zin heeft om te held bij te staan in zijn missie.⁶¹ Ook de Hoofdpiet moppert aanvankelijk vooral op de Wegwijspiet, maar gaat uiteindelijk toch op pad om hem te helpen. Hiermee breekt de derde fase van het sprookje aan, de overdracht.

Wanneer de optocht door de stad begint, heeft de Sinterklaasintocht weer veel weg van een plechtig koninklijk bezoek aan een bepaalde stad. Net als bij de intocht van 1964 lopen er verklede kinderen en een fanfare mee. Aart herinnert de kijkers echter wel aan de Wegwijspiet, en stelt de vraag of deze wel op tijd terug zal zijn. Middenin de optocht wordt overgeschakeld naar de Wegwijspiet die druk bezig is met het formeren van een stoet, in zijn ogen nog steeds de oplossing waardoor de Sinterklaasintocht door kan gaan. Na veel beelden van de optocht door de stad en Sinterklaas die met verschillende ouderwetse activiteiten meedoet, komen de Hoofdpiet en de Wegwijspiet elkaar tegen. De Wegwijspiet vertelt Sinterklaas over alle

---

⁶⁰ Het is interessant om op te merken dat binnen de Sinterklaasintocht zelf ook wordt verwezen naar de structuur van de intocht. Kennelijk komt het elk jaar terug dat er een probleem is met de Wegwijspiet.

⁶¹ Vos, 100.

problemen die hij heeft gehad onderweg, maar Sinterklaas kan er geen speld tussen krijgen.

De Wegwijspiet helpt vervolgens de Sint met het vinden van de goede weg naar het stadhuis. Hierdoor volbrengt hij zijn taak om de intocht goed te laten verlopen. Onderweg komt hij nog wel verschillende probleempjes tegen, zoals het verkeersbord "verboden voor schimmels" waardoor ze niet de route kunnen volgen die de Wegwijspiet in zijn hoofd had. In dit kleine probleem zou verhaalfunctie 16 uit de fase van de strijd herkend kunnen worden, waarin de held en de schurk in een rechtstreeks gevecht raken. Zoals eerder gezegd is de schurk geen fysieke schurk, maar deze gebeurtenis levert wel een probleem op voor het bereiken van de missie. Als de stoet tenslotte bij het stadhuis is aangekomen, zegt Sinterklaas tegen de Wegwijspiet dat hij blij is dat het allemaal goed is gekomen. Dit is in overeenstemming met verhaalfunctie 27 uit de erkenning, waarin de held wordt erkend. Na deze mededeling start het feest, een gebeurtenis die op figuurlijk niveau vergelijkbaar is met verhaalfunctie 31: ze leefden nog lang en gelukkig.

In tegenstelling tot de intocht van 1982 zijn in de intocht van 1997 de verhaalfuncties van Propp wel te herkennen in de kernel scènes van de intocht. De gebeurtenissen die zojuist zijn omschreven kunnen niet worden weggelaten, want dan zou het verloop van de intocht veranderen. De scènes waarin Sinterklaas meedoet met ouderwetse activiteiten kunnen bij de intocht van 1997 juist worden gezien als de satellite scènes omdat ze zorgen voor verrijking, maar prima weg kunnen worden gelaten zonder dat het verloop van het verhaal verandert. Vanaf de jaren '90 zijn het dus de belangrijke scènes uit de Sinterklaasintocht die de kenmerken van een sprookje bevatten. Hierdoor blijkt inderdaad dat de intocht zich nog meer volgens een sprookjesformule heeft ontwikkeld.

Het is enigszins opvallend dat in deze Sinterklaasintocht, net als bij de intochten van 1982 en 1986 de nadruk ligt op de fases van de voorbereiding, complicatie, overdracht en erkenning. De fases van de strijd en terugkeer worden helemaal niet of slechts minimaal behandeld, terwijl John Fiske juist concludeerde dat de fase van de strijd meer aandacht krijgt binnen een televisienarratief.⁶² Nu analyseerde Fiske een sciencefictionserie voor volwassenen, en de intocht van Sinterklaas is natuurlijk een heel ander, eigen genre en een kinderprogramma. Hiervoor gelden dan ook, zoals is gebleken, andere toepassingen van Propps morfologie.

---

⁶² Fiske, 137.

Geconcludeerd kan worden dat vanaf 1986 de nieuwe insteek van de intocht, de intocht als een sprookje, dus echt door zette. Deze wending vond plaats in een tijd dat Sinterklaas op het punt stond verslagen te worden door de commerciële Kerstman.⁶³ Sinterklaas leek zijn langste tijd te hebben gehad. Mensen gingen steeds meer uitgeven aan cadeaus rondom kerst, zo bleek uit het gedrag van de consumenten.⁶⁴ Ajé Boschhuizen, eindredacteur van het SINTERKLAASJOURNAAL, stelt dan ook dat Aart Staartjes Sinterklaas op televisie heeft gered. "In de jaren tachtig leek het dood te bloeden, de omroepen zagen er geen geld meer in."⁶⁵ Natuurlijk is het niet alleen Aart Staartjes geweest, maar zoals Erik van Muiswinkel benadrukt waren het naast hem ook Frits Lambrechts, Bram van der Vlugt en Michiel Kerbosch die Sinterklaas op televisie hebben gered.⁶⁶ Juist de wisselwerking tussen deze acteurs heeft de intocht zo gevormd dat hij kan worden beschouwd als een sprookje. En zodoende zou gesteld kunnen worden dat de verandering van de Sinterklaasintocht van plechtige gebeurtenis naar de intocht als sprookje ervoor heeft gezorgd dat Sinterklaas niet van de televisie verdween.

6. Na "Meneer Aart"

De intocht van 2001 in Maastricht was de laatste intocht waarvan Aart Staartjes verslag deed. Tevens was dit het eerste jaar dat de intocht werd ingepast in het SINTERKLAASJOURNAAL, een programma waarin in de periode vanaf een aantal dagen voor de intocht tot aan pakjesavond, in de vorm van een journaal verslag wordt gedaan van de avonturen van Sinterklaas en zijn Pieten. Op de vraag hoe het verder moest met de Sinterklaasintocht na het vertrek van Staartjes, antwoordde hij zelf: "Denk daar gewoon revolutionair over. Laat de hele formule los, ga er alleen vanuit dat Sinterklaas aankomt in een boot – laten we dat nou maar zo houden – en de rest zet je op losse schroeven. Misschien rolt er dan wel uit dat er geen nieuwe Aart nodig is."⁶⁷

Wanneer de intochten vanaf 2002 worden geanalyseerd, wordt duidelijk dat voor een deel de formule van de Sinterklaasintocht-als-sprookje nog verder wordt doorgetrokken en de verschillende verhaalfuncties meer ruimte krijgen binnen het narratief. Dit komt vooral doordat de intocht een onderdeel is geworden van het SINTERKLAASJOURNAAL. Hierdoor is de

---

⁶³ Koops, Pieper en Boer, 69.

⁶⁴ Helsloot, 55.

⁶⁵ Smit, 51.

⁶⁶ Ibidem, 88.

⁶⁷ Hoek, 33.

Sinterklaasintocht een onderdeel geworden van een grotere *story arc*, "the continuation of a particular storyline that spans a number of episodes."⁶⁸ Het narratief begint al eerder, in de journaals voorafgaand aan de intocht, en het loopt na de intocht nog door. Zo gaat bij de intocht van 2003 de aandacht uit naar de Rare Piet die teveel pepernoten heeft gegeten en daarom de notenkolder heeft. Daardoor gaan er tijdens de intocht allerlei dingen fout. De problemen met de Rare Piet worden pas opgelost in het SINTERKLAASJOURNAAL in de weken na de intocht. Bij de intocht van 2011 staat een speciale vlag centraal. Door deze vlag kunnen Zwarte Pieten de weg vinden, maar de vlag wordt gestolen door de burgemeester van Averecht. Deze burgemeester is in de afleveringen voorafgaand aan de intocht al geïntroduceerd, en kan worden gezien als een echte, tastbare schurk.

Ook de nieuwe verslaggevers, zoals Rik Hoogendoorn en Jeroen Kramer, presenteren de intocht op een manier die te vergelijken is met de presentatie van Aart Staartjes. Hierbij is echter wel op te merken dat zij iets minder spanning leggen in de verslaggeving dan dat Staartjes deed. Het brengen van de spanning wordt tegenwoordig vooral gedaan door Dieuwertje Blok, die commentaar geeft vanuit de studio op locatie. In dat opzicht is er met de presentatie vanuit de studio en de langere verhaallijnen in het SINTERKLAASJOURNAAL, na het vertrek van Aart Staartjes toch een enigszins nieuwe vorm gevonden voor de intocht van Sinterklaas in Nederland. Toch is de oorspronkelijke formule niet geheel losgelaten, zoals Staartjes voorstelde.

---

⁶⁸ Porter et al., 24.

Conclusie

Nu de Sinterklaasintochten door de jaren heen met elkaar zijn vergeleken, wordt inderdaad een ontwikkeling zichtbaar van een intocht die werd gepresenteerd als een plechtige actualiteit naar een intocht die wordt opgevoerd als een sprookje. De invloed van Aart Staartjes als presentator en artistiek leider is hierbij belangrijk geweest. Hij heeft de basis gelegd voor de intocht zoals wij deze nog steeds kennen.

Toch moet niet te snel de conclusie worden getrokken dat de intocht ook daadwerkelijk een rechttoe rechtaan sprookje is. In de analyses van de verschillende intochten is namelijk duidelijk geworden dat veel kenmerken van sprookjes overeenkomen met de intocht, maar dat op een aantal punten de structuur van de Sinterklaasintocht ook afwijkt van de structuur van het sprookje. Het doel van dit onderzoek was echter het aantonen van een belangrijke ontwikkeling van de Sinterklaasintocht op televisie. Deze ontwikkeling gaat richting de intocht als een sprookje. Dat hierbij soms dingen afwijken van bestaande narratieve theorieën, laat alleen maar zien dat dergelijke theorieën niet als zwart-witte raamwerken moeten worden gezien.

Ook met niet precies alle kenmerken van een sprookje, maar met een mix en een eigen stijl, kan een televisieprogramma als de Sinterklaasintocht dus als een sprookje worden gezien. Dat Aart Staartjes benoemde dat de intocht een sprookje is, heeft natuurlijk nooit direct ingehouden dat de intocht precies alle structuren van het sprookje daadwerkelijk volgt. Bepaalde aspecten, zoals belangrijke verhaalfuncties, zijn echter wel aanwezig. Het feit dat deze verhaalfuncties sinds de komst van Aart Staartjes zijn te herkennen in de structuur van de intocht, laat al genoeg zien hoe de intocht zich sinds de bemoeienis van Staartjes heeft ontwikkeld als een sprookje. Dit wordt nog eens versterkt doordat de intocht elk jaar weer volgens hetzelfde patroon wordt verteld, waarin telkens weer dezelfde verhaalfuncties terugkeren. De Sinterklaasintocht op televisie heeft dus een eigen structuur, die past binnen de structuren van het sprookje.

Bibliografie

Bordwell, David. "ApPropriations and ImProprieties: Problems in the Morphology of Film Narrative." *Cinema Journal* 27(3) (1988): 5-20.

Eversmann, Peter. "The Feast of Saint Nicholas in the Low Countries." In *Festivalising! Theatrical Events, Politics and Culture*, geredigeerd door Temple Hauptfleisch, Shulamith Lev-Aladgem, Jaqueline Martin, Willmar Sauter en Henri Schoenmakers, 281-298. Amsterdam: Rodopi, 2007.

Fiske, John. *Television Culture*. Londen: Methuen, 1987.

Ghesquiere, Rita. *Van Nicolaas van Myra tot Sinterklaas. De kracht van een verhaal*. Leuven: Davidsfonds, 1989.

Helsloot, John. "Sinterklaas en nationale cultuur in Nederland." *Skript* 24(4) (2002): 54-68.

Hoek, Sietse van der. *Meneer Aart. Leven en werken van de man die geen kindervriend wil heten*. Amsterdam: L.J. Veen, 2002.

Koops, Willem, Madelon Pieper en Eugenie Boer, red. *Sinterklaas verklaard*. Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2009.

Kozloff, Sarah. "Narrative Theory and Television." In *Channels of Discourse, Reassembled*, geredigeerd door Robert C. Allen, 67-100. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1992.

Porter, Michael J., Deborah L. Larson, Allison Harthcock en Kelly Berg Nellis. "Re(de)fining Narrative Events: Examining Television Narrative Structure." *Journal of Popular Film and Television* 30(1) (2002): 23-30.

Silverstone, Roger. "An Approach to the Structural Analysis of the Television Message." *Screen* 17(2) (1976): 9-40.

Smit, Peter. *Het gouden boek van Sinterklaas. 50 jaar Sinterklaas intochten*. Amsterdam: Rubinstein, 2005.

Vlugt, Bram van der. *Sinterklaas Bestaat!* Rotterdam: Lemniscaat, 2012.

Vos, Chris. *Bewegend verleden. Inleiding in de analyse van film en televisieprogramma's*. Amsterdam: Boom, 2004.

Zipes, Jack. *The Enchanted Screen: The Unknown History of Fairy-Tale Films*. New York: Routledge, 2011.

Filmografie

Feestelijke intocht van St. Nicolaas. Nederland 1. NTS, 14-11-1964.

"Intocht Sinterklaas 2003." *Sinterklaasjournaal*. Nederland 3. NPS, 15-11-2003.

"Intocht Sinterklaas 2011." *Sinterklaasjournaal*. Nederland 3. NTR, 12-11-2011.

Intocht Sint Nicolaas. Nederland 1. NOS, 22-11-1986.

Intocht Sint Nicolaas 1997. Nederland 1. NPS, 15-11-1997.

Intocht van Sint Nicolaas. Nederland 1. NOS, 20-11-1982.

Bijlage 1 – Morfologie van Vladimir Propp

De verschillende verhaalfuncties binnen het sprookje.⁶⁹

Vorbereitung

1. Een familielid verlaat het huis.
2. Een verbod of regel wordt het familielid (dat nu geïdentificeerd wordt als de held) opgelegd.
3. Het verbod wordt overtreden.
4. De schurk doet een verkenning.
5. De schurk leert iets over zijn slachtoffer
6. De schurk probeert het slachtoffer iets afhandig te maken.
7. Het slachtoffer helpt ongewild de schurk.

Complicatie

8. De schurk doet een familielid kwaad.
  - a. Een lid van de familie heeft een gebrek of verlangt naar iets.
9. Dat verlangen of gebrek stuurt de held op zijn missie.
10. De held maakt plannen tegen de schurk.

Overdracht

11. De held verlaat het huis.
12. De held wordt aangevallen en getest en ontvangt een magische gave of hulpmiddel van een donor.
13. De held reageert op de handelingen van zijn donor.
14. De held gebruikt zijn magische hulpmiddel.
15. De held bereikt de locatie van zijn missie.

Strijd

16. De held en de schurk raken in direct gevecht.
17. De held verliest bijna het gevecht en raakt "beschadigd".
18. De schurk wordt (toch) verslagen.
19. Het oorspronkelijke verlangen of gebrek wordt vervuld of opgeheven.

Terugkeer

20. De held keert terug.
21. De held wordt achtervolgd.

---

⁶⁹ Fiske, 135-137. Vos, 100-101.

22. De held wordt van die achtervolging gered.
23. De held komt thuis maar wordt niet herkend.
24. Een valse held maakt valse aanspraken.
25. De held moet een moeilijke taak vervullen.
26. De taak wordt volbracht.

Erkenning

27. De held wordt (h)erkend.
28. De valse held/schurk wordt ontmaskerd.
29. De valse held raakt zijn positie kwijt.
30. De schurk wordt gestraft.
31. De held trouwt zijn prinses en wordt koning, ze leefden nog lang en gelukkig.

Karakterrollen

1. De schurk
2. De donor (degene die de held een uitzonderlijke of magische eigenschap of hulpmiddel geeft)
3. De helper (degene die de held in zijn missie bijstaat, zorgt dat de held verder komt)
4. De prinses en haar vader (persoon waarnaar wordt gezocht, geeft moeilijke taken op, erkent, straft)
5. De drager van de boodschap (stuurt de held op zijn missie)
6. De held (als zoeker of slachtoffer)
7. De valse held (die soms kan samenvallen met de schurk)